

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Katowicach

LKA.411.1.1.2025

Mariusz Wołosz
Prezydent Bytomia
Urząd Miejski w Bytomiu
ul. Parkowa 2
41-902 Bytom

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

**K/24/002 – Działania na rzecz likwidacji zapożarowania hałdy przy ul. Magdaleny
w Bytomiu**

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Urząd Miejski w Bytomiu ¹ ul. Parkowa 2; 41-902 Bytom
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mariusz Wołosz ² , Prezydent Miasta, od listopada 2018 r. do nadal.
Zakres przedmiotowy kontroli	Działania na rzecz likwidacji zapożarowania hałdy przy ul. Magdaleny w Bytomiu
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2025 (do zakończenia czynności kontrolnych) z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, o ile mają one związek z kontrolowaną działalnością.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach.
Kontrolerzy	Beata Olejnik, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/5/2025 z 7 stycznia 2025 r. Aleksander Górniak, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr LKA/4/2025 z 7 stycznia 2025 r.

(akta kontroli str. 1-6)

¹ Zwany dalej: *Urzędem* lub *Gminą Bytom*.

² Zwany dalej: *Prezydentem Miasta* lub *Prezydentem*.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, zwana dalej: *ustawą o NIK*.

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Działania podejmowane przez Urząd Miasta Bytomia w celu likwidacji zapożarowania hałdy przy ul. Magdaleny okazały się niewystarczające i nieskuteczne.

W konsekwencji, od 2018 roku Gmina nie zdołała zrealizować wniosku pokontrolnego sformułowanego przez Najwyższą Izbę Kontroli po zakończeniu kontroli P/18/067 pn. *Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich*, a dotyczącego podjęcia niezwłocznych i skutecznych działań mających na celu likwidację zagrożenia wynikającego z zapożarowania hałdy.

Pomimo podejmowania formalnych działań – w tym złożenia trzech wniosków o dofinansowanie do Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – działania Gminy Bytom w zakresie pozyskiwania środków finansowych na likwidację zapożarowania hałdy nie mogą zostać uznane za rzetelne. Charakteryzowały się one powtarzającymi się brakami formalnymi i merytorycznymi, niedochowaniem podstawowych procedur administracyjnych (w tym niedotrzymaniem terminu złożenia wniosku), brakiem skutecznego nadzoru nad procesem składania wniosków o dofinansowanie oraz nierzetelnym zarządzaniem wiedzą instytucjonalną, czego przejawem była m.in. niekompletna dokumentacja.

Urząd prowadził monitoring zapożarowanej hałdy w sposób systematyczny i przy wykorzystaniu wiarygodnych źródeł, co pozwoliło na uzyskanie szczegółowych i miarodajnych informacji o skali zagrożenia środowiskowego i zdrowotnego. Jednak pomimo dysponowania jednoznacznymi wynikami badań, wskazującymi na spełnienie ustawowych przesłanek wskazujących na degradację środowiska, nie podjęto działań zmierzających do formalnego zakwalifikowania terenu hałdy wraz z terenami przyległymi jako wielkoobszarowego obszaru zdegradowanego, o którym mowa w art. 2 pkt 7 ustawy z dnia 16 czerwca 2023 r. *o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych*⁵. Tym samym nie wykorzystano potencjału zgromadzonej dokumentacji do uruchomienia procedur mających na celu systemowe ograniczenie zagrożeń i uzyskanie dostępu do dedykowanych form wsparcia finansowego.

Urząd Miasta Bytom rzetelnie wdrożył i realizował uwagi pokontrolne NIK wynikające z kontroli P/18/067. Zachowano właściwą częstotliwość kontroli rekultywowanych gruntów, dochowano procedur informacyjnych wobec Okręgowego Urzędu Górniczego, a dokumentacja z przeprowadzanych działań była kompletna i zgodna z przepisami ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*⁶.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz.U. z 2023 r. poz. 1719. Zwana dalej: *ustawą o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych*.

⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 82.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej⁷ kontrolowanej działalności

Opis stanu
faktycznego

1. Informacje ogólne

W 2018 r. Delegatura NIK w Katowicach przeprowadziła kontrolę P/18/067 pn. *Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich*. Zakres podmiotowy kontroli obejmował m.in. Urząd Miasta w Bytomiu. Kontrola wykazała m.in., że na terenie gminy znajduje się aktywna termicznie hałda przy ul. Magdaleny, przez którą przebiega rurociąg tłoczny ścieków do oczyszczalni ścieków „Centralna” w Radzionkowie. Właścicielem rurociągu i części działek na hałdzie było Bytomskie Przedsiębiorstwo Komunalne Sp. z o.o.⁸ Założycielem Spółki była Gmina Miasta Bytom. Przedmiotem działalności Spółki było m.in. odprowadzanie i oczyszczanie ścieków oraz roboty związane z budową rurociągów przesyłowych i sieci rozdzielczych.

W wystąpieniu pokontrolnym nr LKA.410.002.02.2018 z dnia 28 czerwca 2018 r., skierowanym do Prezydenta Miasta Bytomia po przeprowadzeniu wyżej wymienionej kontroli dotyczącej *Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich*, NIK wniosła o podjęcie niezwłocznych i skutecznych działań mających na celu likwidację zagrożenia wynikającego z zapożarowania hałdy zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu.

Prezydenci Miasta, odpowiadając na pytania NIK dotyczące stopnia realizacji wniosku pokontrolnego w sprawie likwidacji zapożarowania hałdy, informowali o podejmowanych działaniach, których nieodłącznym elementem było pozyskiwanie dokumentów, opinii i ekspertyz przedstawiających stan problematycznego zwałowiska. Posiadanie tych materiałów miało każdorazowo prowadzić do ostatecznego ugaszenia hałdy.

Z odpowiedzi udzielonej NIK w dniu 21 marca 2024 r. wynikało, że na ten dzień – czyli po upływie siedmiu lat od zakończenia kontroli oraz po częściowej likwidacji zagrożenia dla rurociągu tłoczego przebiegającego przez przedmiotową hałdę (realizowanej w 2023 r. na podstawie nakazu Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Bytomiu⁹) – Prezydent Miasta rozważał podjęcie działań zmierzających do alternatywnego sposobu ograniczenia negatywnych skutków trwającego pożaru hałdy. Miało to nastąpić poprzez gospodarcze wykorzystanie emitowanej przez zapożarowaną hałdę energii cieplnej we współpracy z Instytutem Techniki Górniczej KOMAG.

Zakres przedmiotowy niniejszej kontroli dotyczy terenów położonych w granicach miast Bytom i Radzionków, stanowiących nieużytki przemysłowe, które od lat 80 XX w. były poddawane procesom rekultywacji i zagospodarowania. Działania te prowadzono na gruntach, na których składowano odpady pochodzące z działalności Kopalni Węgla Kamiennego „Powstańców Śląskich” Sp. z o.o. w likwidacji¹⁰ oraz Zakładów Górniczo

⁷ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁸ Dalej: *BPK*.

⁹ Dalej: *PINB*.

¹⁰ Dalej zwana: *KWK „Powstańców Śląskich”*.

Hutniczych „Orzeł Biały”¹¹, których funkcjonowanie jako przedsiębiorstw państwowych zakończyło się pod koniec ubiegłego wieku. Wg informacji zawartych w Załączniku nr 1 do protokołu 33/Do/2000 z inspekcji przeprowadzonej 12 kwietnia 2000 r.¹² przez Okręgowy Urząd Górniczy w Bytomiu¹³ w KWK „Powstańców Śląskich”, w zakresie stanu robót rekultywacyjnych w związku z likwidacją zakładu górniczego¹⁴, łączna powierzchnia ww. gruntów wynosiła 104,3 ha, w tym 68,4 ha należało do KWK „Powstańców Śląskich”, a 35,9 ha do innych użytkowników, w tym ZGH „Orzeł Biały”. Zgodnie z obowiązującym wówczas planem ruchu KWK „Powstańców Śląskich”, zatwierdzonym przez Dyrektora OUG¹⁵, roboty rekultywacyjne prowadzono na terenach oznaczonych, jako:

- teren w rejonie szybu „Zachodni” - o powierzchni 1,0 ha;
- teren w rejonie szybu „VI” - o powierzchni 1,2 ha;
- teren byłego Rejonu II - o powierzchni 22,8 ha;
- **teren zwału nr 4a - powierzchni 11,6 ha;**
- teren Rejonu I - o powierzchni 36,7 ha;
- teren zwału nr 2+8 Bp - o powierzchni 24,3 ha;
- teren zwału 9 Bp - o powierzchni 6,7 ha.

Wg Projektu technicznego: Rekultywacji i zagospodarowania zwałowiska skały płonnej nr 4a, sporządzonego we wrześniu 1989 r., w zgromadzonym materiale odpadowym przeważały iłowce, mułowce, piaskowce, łupek węglowy i przerosty. Z badań przeprowadzonych w 1986 r. przez Ośrodek Badań i Kontroli Środowiska, zawartość części palnych w zwale wynosiła 22%.¹⁶

(akta kontroli str. 77-78)

Ponadto, jak szerzej opisano w pkt 3 niniejszego wystąpienia pokontrolnego, wyniki prowadzonych obecnie badań i monitoringu zwału nr 4a, wskazują, że wewnątrz zachodzą intensywne zjawiska termiczne. Oprócz wysokiej temperatury, miejscowo przekraczającej 580°C, stwierdzono obniżony poziom tlenu w powietrzu oraz emisję gazów niebezpiecznych dla zdrowia i życia, takich jak: tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂), metan (CH₄), benzen (C₆H₆), amoniak (NH₃), dwutlenek siarki (SO₂), formaldehyd (HCHO), chlor (Cl₂), siarkowodór (H₂S) i chlorowodór (HCl).

(akta kontroli str. 839-844; 1169-1224)

Od stycznia 2020 r. Urząd współpracował z sąsiadującą gminą Radzionków, na terenie której znajduje się część hałdy, nad wypracowaniem form współdziałania w zakresie likwidacji zapożarowania zwału 4a. Efektem tej współpracy było

¹¹ Zakłady Górniczo-Hutnicze „Orzeł Biały” (*Kombinat Górniczo-Hutniczy Orzeł Biały*) – polskie przedsiębiorstwo zajmujące się wydobywaniem i przeróbką rud cynku i ołowiu z siedzibą w Piekarach Śląskich-Brzezinach Śląskich, działające w latach 1967–1991. Producent cynku i ołowiu do 1969 roku. Na bazie zasobów majątkowych kombinatu 18 grudnia 1991 r. powstała jednoosobowa spółka Skarbu Państwa „Orzeł Biały” SA. Dalej zwane: ZGH „Orzeł Biały”.

¹² Temat inspekcji: „Przygotowanie formalno-prawne w zakresie robót rekultywacyjnych przewidzianych do wykonania w związku z prowadzoną likwidacją zakładu górniczego.”

¹³ Dalej: OUG w Bytomiu.

¹⁴ Ówczesne Ministerstwo Gospodarki, współdziałając z Państwową Agencją Restrukturyzacji Górnictwa Węgla Kamiennego S.A., ustaliło termin zakończenia likwidacji KWK „Powstańców Śląskich” do 31 grudnia 2000 r.

¹⁵ Z dnia 26 sierpnia 1999 r. L.dz. UGG/0234/0133/99/01556.

¹⁶ Informacja znajduje się w Aktualizacji dokumentacji pn. *Projekt likwidacji zapożarowania hałdy – Bytom przy ul. Magdaleny z czerwca 2017 r.*, stanowiącej załącznik do wniosku o dotację z NFOŚiGW.

podpisanie we wrześniu 2022 r. przez Prezydenta Bytomia i Burmistrza Radzionkowa Listu Intencyjnego dotyczącego współdziałania przy likwidacji zapożarowania zwału 4a. Zakres współpracy obejmuje: wymianę informacji o stanie zwału, przygotowanie dokumentacji obiektu oraz przeprowadzenie likwidacji zwałowiska odpadów pogórnich.

(akta kontroli str. 147-257)

Ustalenia niniejszej kontroli wskazują, że tereny na których składowano odpady KWK „Powstańców Śląskich” i ZGH „Orzeł Biały” spełniają przesłanki kwalifikujące je jako wielkoobszarowy teren zdegradowany, o którym mowa w art. 2 pkt 7 ustawy o *wielkoobszarowych terenach zdegradowanych*. Przesłankami tymi są: powierzchnia terenu zawału wynosząca 104,3 ha oraz fakt, że stanowi on miejsce gromadzenia historycznych odpadów przemysłowych wraz z sąsiadującymi obszarami, na których występuje istotne zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska spowodowane emisją, w rozumieniu art. 3 pkt 4 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - *Prawo ochrony środowiska*¹⁷, z tego składowiska lub miejsca.

(akta kontroli str. 151; 278-279)

Zakwalifikowanie terenu, na którym składowano odpady pogórnice i pohutnicze, do wielkoobszarowego obszaru zdegradowanego, o którym mowa w art. 2 pkt 7 ustawy o *wielkoobszarowych terenach zdegradowanych*, otwiera drogę do wykorzystania specjalnych instrumentów prawnych i finansowych wspierających rekultywację, przywracanie wartości przyrodniczych oraz zagospodarowanie przestrzenne tych obszarów.

Aktualnie przez ww. tereny składowania odpadów poprzemysłowych przebiega część autostrady A1. Tereny położone na południe od autostrady noszą nazwę Nowy Dwór. Tereny na północ od autostrady A1 - na których w zwale nr 4a stwierdzono występowanie ognisk pożarowych - znajdują się w granicach ulic: Strzelców Bytomskich, Autostrady A1 i Wawrzyńca Hajdy. Od północy granicę terenu zwału nr 4a wyznacza rzeka Szarlejka, której koryto położone jest w granicach administracyjnych gminy Radzionków.

(akta kontroli str.770-781)

14 grudnia 2006 r. przedstawiciel Urzędu wraz z przedstawicielami: Bytomskiej Spółki Restrukturyzacji Kopalń Sp. z o.o. w Bytomiu¹⁸ i Okręgowego Urzędu Górniczego w Gliwicach¹⁹ dokonali odbioru końcowego prac rekultywacyjnych nieużytków poprzemysłowych prowadzonych od listopada 1997 r. do listopada 1998 r. na zwale nr 4a. W protokole stwierdzono, że wg opracowanej dokumentacji roboty rekultywacyjne miały obejmować powierzchnię 11,6 ha, a ich wartość oszacowano na 1 855 994 zł. Z ww. powierzchni zwału nr 4a, rekultywację wykonano na powierzchni 3,8 ha, a wartość wykonanych robót wyniosła 503 540,00 zł. Komisja w składzie jw. stwierdziła, że *teren zrekultywowany zgodnie z dokumentacją i nadaje się do zagospodarowania zielenią przez przyszłych użytkowników*. Powyższe stwierdzenia zawarto w Protokole odbioru końcowego prac rekultywacyjnych nieużytków poprzemysłowych, na który powołała się BSRK Zakład KWK „Powstańców Śląskich – Bytom I”

¹⁷ Dz. U. z 2024 r. poz. 54, ze zm. Zwana dalej: *ustawą Prawo ochrony środowiska*.

¹⁸ Dalej: *BSRK*.

¹⁹ Dalej: *OUG w Gliwicach*.

w Bytomiu, wnioskując²⁰ do Urzędu o wydanie decyzji *potwierdzającej zakończenie rekultywacji zwału 4a* pismem nr TMG 5706-87/06 datowanym na 18 grudnia 2006 r.

W dniu 7 maja 2007 r. Naczelnik Wydziału Geodezji, Geodeta Miasta z upoważnienia Prezydenta Miasta orzekł w Decyzji AGG.6064/3/07 że *uznaje za zakończoną ostatecznie rekultywację na obiekcie „Zwał 4a” w rejonie potoku „Szarlejka” w Bytomiu.*

(akta kontroli str. 262-287; 678-680; 719)

Ówczesny Zastępca Dyrektora – Kierownik Ruchu Zakładu Górniczego BSRK Zakład KWK „Powstańców Śląskich–Bytom I”, w związku z wydaniem przez Prezydenta decyzji uznającej rekultywację na zwale nr 4a za zakończoną zeznał, że: *To na pewno nie jest jedyny protokół odbioru końcowego rekultywacji zwału nr 4a. (...) Te 3,8 ha, o których mowa w Protokole odbioru końcowego, to jest pozostałość niezrekultywowana w latach poprzednich, która została po zlikwidowaniu KWK „Powstańców Śląskich” przekazana do BSRK. Roboty wykonano w latach 2004-2006. Te 3,8 ha to były tereny leżące w obszarze górniczym ZG Bytom I, które przeszły do KWK „Powstańców Śląskich” w likwidacji, a potem do BSRK. Dalej ww. zeznał, że wydaje się mi się, iż środki na wykonanie rekultywacji zwału nr 4a pozyskano z dotacji budżetu państwa.*

(akta kontroli str. 679-680; 1031-1033)

Powyższe wyjaśnienia znajdują również potwierdzenie w danych historycznych zawartych na ortofotomapach z lat 2008-2009 udostępnionych w internetowym serwisie bytomskiej infrastruktury informacji przestrzennej²¹, które wskazują, że teren zajmowany przez zwał nr 4a (hałda przy ul. Magdaleny) był wówczas jednorodny, porośnięty roślinnością ruderalną²² charakterystyczną dla rekultywacji podstawowej i bez oznak działalności związanej z wytwarzaniem odpadów lub prac makroniwelacyjnych towarzyszących od 2010 r. budowie autostrady A1.

(akta kontroli str. 153-155; 169-172)

Trzy lata po uznaniu rekultywacji zwału nr 4a za zakończoną, w dniu 27 maja 2010 r. Marszałek Województwa Śląskiego²³ wydał Decyzję Nr 2041/OS/10²⁴, w której udzielił firmie K.B. Sp. z o.o. (...) *pozwolenia na wytwarzanie odpadów w wyniku działalności polegającej na prowadzeniu prac makroniwelacyjnych na terenie hałdy położonej w Bytomiu przy ul. Nowy Dwór. Rodzaj i parametry instalacji obejmowały teren hałdy (...) położonej w północnej części miasta Bytomia przy granicy z Radzionkowem, ponieważ przez omawiany teren został przeprowadzony przebieg autostrady A1. Dalej w decyzji wskazano, że (...) ze składowiska wydobyte zostanie około 10 000 000,0 Mg odpadów, z czego w części północnej wydobyte będzie 8 000 000,0 Mg, a z części południowej 2 000 000,0 Mg. (...) Spółka (...) będzie prowadzić działalność na terenie, do którego posiada tytuł prawny w postaci umowy*

²⁰ Na wniosku podpisał się ówczesny Zastępca Dyrektora – Kierownik Ruchu Zakładu Górniczego BSRK Sp. z o.o. w Bytomiu, Zakład KWK „Powstańców Śląskich–Bytom I”.

²¹ [Geoportal Toolkit](#).

²² Roślina ruderalna – roślina zasiedlająca podłoża zmienione przez człowieka, szczególnie środowiska miejskie np. budynki i ich sąsiedztwa, drogi i przydroża, tereny kolejowe, parkingi i place, porty, wysypiska odpadów, hałdy i tereny przemysłowe.

²³ Dalej zwany: Marszałkiem.

²⁴ Sygnatura OS.GO.76360/45/10.

dzierżawy (...) poświadczony notarialnie (...). Określając w Decyzji rodzaj i parametry instalacji, Marszałek pominął informację o numerach ewidencyjnych działek, gdyż, jak wyjaśnił „(...) decyzja wydana została na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (tj. Dz.U. z 2007 r., nr 39, poz. 251 ze zm.), która nie nakładała w tamtym czasie obowiązku wskazania lokalizacji zwałowiska, poprzez wyszczególnienie numerów ewidencyjnych działek (...).” Treść wydanej decyzji zezwalającej ww. podmiotowi gospodarczemu na wytwarzanie i magazynowanie odpadów z terenu hałdy otrzymali do wiadomości, zgodnie z adnotacją na Decyzji, oprócz wnioskodawcy, m.in.: Urząd i Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska²⁵ w Katowicach.

(akta kontroli str. 169-172; 774; 848; 915)

Pismem²⁶ z dnia 24 sierpnia 2010 r. Prezydent Bytomia zwrócił się do Marszałka z prośbą o przekazanie listy decyzji wydanych przez niego *od dnia 31 sierpnia 2007 r. związanych z wydobywaniem odpadów ze składowisk (...) oraz prowadzeniem działalności w zakresie odzysku odpadów związanej z wydobywaniem odpadów ze składowisk na terenie Bytomia.* Powyższe wynikało, jak wynika z treści pisma, z niedopełnienia przez Marszałka wobec Prezydenta ustawowego wymogu przekazywania treści rozstrzygnięć w ww. zakresie, a także w związku z (...) *prowadzonym w urzędzie postępowaniem administracyjnym dotyczącym zagrożenia trwałości rurociągu tłocznego ścieków sanitarnych w rejonie ul. Hajdy w Bytomiu.*

(akta kontroli str. 1010-1012; 1015-1017)

W październiku 2010 r. PINB wydał Decyzję²⁷ nakazującą BPK (jako właścicielowi sieci wodno-ściekowej na terenie miasta Bytomia) wykonanie doraźnego zabezpieczenia rurociągu tłocznego²⁸ pomiędzy ul. Hajdy a ul. Strzelców Bytomskich w Bytomiu, (...) *uszkodzonego na skutek niekontrolowanej eksploatacji hałdy, osuwającej się, stwarzając zagrożenie zarwania, poprzez wykonanie prowizorycznego obejścia napowierzchniowego po terenie działek gminnych i kolejowych, celem likwidacji stwierdzonego stanu zagrożenia ekologicznego. (...).* W uzasadnieniu Decyzji PINB wskazał między innymi, że (...) *zgodnie z uzyskanymi informacjami, współwłaściciele umową z dnia 15.12.2009 r. wydzielili grunty zlokalizowane w Bytomiu przy ul. Nowy Dwór, na których zgromadzony jest nadkład kruszywa (ruchomości), którego właścicielem jest (...) współwłaściciel spółki K.B. Sp. z o.o. posiadający swoją siedzibę w Nowym Yorku.* Dalej w uzasadnieniu Decyzji PINB wskazał, że (...) *na mocy Decyzji nr 2041/OS/10 Marszałka Województwa Śląskiego z dnia 27.05.2010 r. nadkład, w którym posadowiony jest rurociąg tłoczny będzie eksploatowany przez K(...)B(...) sp. z o.o. Zwrócono uwagę na fakt, że rurociąg tłoczny został przeprowadzony w warstwie nasypu niekontrolowanego (nadkładu) na głębokości od 1,2 m do 2,36 m liczonej od powierzchni nasypu, (...).* Treść wydanej decyzji PINB przekazał do: BPK oraz do wiadomości: Wydziałom Urzędu²⁹, Oddziałowi Gospodarowania Nieruchomościami PKP w Katowicach, spółkom prowadzącym działalność gospodarczą na terenie objętym awarią rurociągu tłocznego, Pełnomocnikowi Prezydenta ds. Bezpieczeństwa w Urzędzie oraz

²⁵ Dalej zwany: W/OŚ.

²⁶ Sygnatura: ZEO.7662-37/10.

²⁷ Nr PINB.III-7351a/123/2010.

²⁸ Zatwierdzenie projektu budowlanego i wydanie pozwolenia na budowę dla BPK Decyzją nr AAB.III-7351/814/2000 z dnia 21 grudnia 2000 r. wydał z upoważnienia Prezydenta Miasta Naczelnik Architektury Urzędu.

²⁹ Architektury, Ekologii, Obrotu Nieruchomościami, Zarządzania Kryzysowego.

Komendzie Miejskiej Policji w Bytomiu. PINB odrębnym pismem powiadomił w październiku 2010 r. Marszałka o stwierdzeniu awarii fragmentu rurociągu tłocznego posadowionego w warstwie nasypu terenu eksploatowanego w oparciu o wydaną przez Niego decyzję stwierdzając, że (...) *wiele kontrowersji budzi wydawanie decyzji na wybieranie nadkładu z nieruchomości gruntowej, bez zbadania czy w danym terenie nie funkcjonują strategiczne urządzenia. Bowiem następca prawny po zlikwidowanym podmiocie (Huta „Orzeł Biały” S.A.) mając świadomość nabycia terenu uzbrojonego winien te informacje przekazywać stosownym służbom, przy wnioskowaniu o możliwą likwidację nadkładu gruntu w ramach rekultywacji hałdy.* Dalej PINB w piśmie do Marszałka zauważył, że *wszelkie w ten sposób zawarte umowy dzierżawy bez ujawnionego uzbrojenia terenu są obarczone błędem prawnym, co stanowi podstawę do wycofania ich z obrotu prawnego. To samo niestety odnosi się do wydawanych decyzji administracyjnych, które nie uwzględniają stanu faktycznego. Dlatego (...) wnoszę o możliwą analizę uzyskiwania wiarygodnych informacji od właściwych służb miejskich na temat możliwego uzbrojenia terenu objętego składanym wnioskiem, co pozwoli na uniknięcie wydawania wadliwych decyzji.*

(akta kontroli str. 849-852; 952-961; 1431)

Obecny Marszałek Województwa Śląskiego, na pytanie o podjęte działania w związku z otrzymaniem w 2010 r. ww. zawiadomienia PINB, wyjaśnił, że (...) *z uwagi na upływ czasu oraz przestrzegając ustawy (...) o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (...) oraz Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (...) przedmiotowa dokumentacja została poddana brakowaniu i udzielenie informacji jej dotyczących jest niemożliwe.*

(akta kontroli str. 1164-1168)

23 listopada 2010 r., Urząd, na wniosek Marszałka z 9 listopada 2010 r., ws. o wydanie zezwolenia na odzysk odpadów, w trybie art. 26 ust. 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *o odpadach* (w jej ówczesnym brzmieniu) wydał Postanowienie³⁰ zezwalające na odzysk odpadów dla spółki K.B. Sp. z o.o., przy pomocy maszyn i urządzeń z zastrzeżeniem, iż prace należy prowadzić w sposób nie zagrażający destabilizacji gruntu znajdującego się na trasie rurociągu tłocznego ścieków sanitarnych pomiędzy ul. Hajdy i Strzelców Bytomskich w Bytomiu, zaznaczając również w uzasadnieniu do wydanego Postanowienia, że (...) *w sprawie uszkodzenia rurociągu prowadzone jest postępowanie przez Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Bytomiu (...).*

29 listopada 2010 r. Marszałek w oparciu o Postanowienie Prezydenta z 23 listopada 2010 r., wydał Decyzję nr 5054/OS/2010, w której udzielił firmie K.B. Sp. z o.o. zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odzysku odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne na terenie hałdy położonej w Bytomiu przy ul. Nowy Dwór. W uzasadnieniu do ww. decyzji zawarto zastrzeżenie zamieszczone przez Prezydenta w postanowieniu z 23 listopada 2010r., że (...) *prace związane z odzyskiem odpadów należy prowadzić w sposób niezagrożający destabilizacji gruntu znajdującego się na trasie rurociągu tłocznego ścieków sanitarnych pomiędzy ul. Hajdy i ul. Strzelców Bytomskich.*

³⁰ ZEO.7603-33/10. Zwane dalej: *postanowieniem z 23 listopada 2010 r.*

11 kwietnia 2011 r., Urząd pismem ZEO.7662-37/10 zwrócił się do Marszałka o wszczęcie procedury wezwania do zaniechania naruszeń przez firmę K.B. Sp. z o.o. (...) *w związku z prowadzeniem wydobycia odpadów ze składowiska oraz prowadzeniem odzysku na podstawie decyzji:*

- z dnia 27 maja 2010 r. znak OS.GO.76360/45/10 na wytwarzanie odpadów;
- z dnia 29 listopada 2010 r. znak OS.GO.76362/16/1/10 na odzysk odpadów innych niż niebezpieczne.

21 kwietnia 2011 r. Marszałek pismem OS.GO.0723/19/11 zawnioskował do WIOŚ o (...) *przeprowadzenie w trybie pilnym kontroli na terenie składowiska (...)* informując jednocześnie, że proces wytwarzania na nim odpadów prowadzony jest w oparciu o pozwolenie wydane przez Marszałka.

29 listopada 2011 r. Prezydent poinformował Marszałka w piśmie ZEO.7662-37/10, że na terenach objętych wydanymi przez niego decyzjami wznowiono prace związane z eksploatacją kruszywa, których prowadzenie w bezpośrednim sąsiedztwie rurociągów tłocznych ścieków zagraża ich trwałości. Do pisma Prezydent dołączył pisma: BPK znak BPK/6143/TO/609/2011 z 6 września 2011 r. i PINB znak PINB.III-7351a/174/2011 z dnia 15 listopada 2011 r.

21 grudnia 2011 r. Prezydent pismem ZEO.7662-37/10 ponownie zawnioskował do Marszałka o podjęcie wobec spółki K.B. Sp. z o.o. działań kontrolnych w związku z powzięciem informacji o (...) *zrzucaniu do wyrobiska odpadów przemysłowych (...)* przez ww. Spółkę na terenie jej działalności objętej decyzjami Marszałka.

28 grudnia 2011 r. w konsekwencji otrzymanego z Urzędu zawiadomienia, Marszałek, zwrócił się pisemnie³¹ do WIOŚ o (...) *podjęcie działań kontrolnych w zakresie prowadzenia działalności przez K(...) B(...) Sp. z o.o., która zagraża trwałości rurociągów tłocznych ścieków z przepompowni „Śródmieście” do oczyszczalni ścieków „Centralna”.*

9 stycznia 2012 r. Marszałek wystosował kolejne pismo do WIOŚ z prośbą o podjęcie działań kontrolnych w stosunku do firmy K.B. Sp. z o.o. w związku z prowadzeniem działalności zagrażającej stabilności rurociągów tłocznych ścieki (...) *oraz składowania odpadów gumowych.*

2 lutego 2012 r. Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska³², odniósł się do wniosku Prezydenta z 29 listopada 2011 r. złożonego za pośrednictwem Marszałka. W piśmie nr IN.III.7021.26.2012.GB, ówczesny ŚWIOŚ – przekazała, że (...) *w sprawie zagrożenia trwałości 2 nitek rurociągu tłoczego ścieków komunalnych posadowionych w nadkładzie hałdy w Bytomiu przy ul. Nowy Dwór, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach informuje, iż zagadnienie to było przedmiotem rozpoznania już w 2011 r., w ramach którego została przeprowadzona kontrola w firmie K(...) B(...) Sp. z o.o. z siedzibą w Katowicach. Kontrola wykazała, że jedna nitka rurociągu tłoczego ścieków komunalnych zlokalizowanego na hałdzie, uległa lokalnie odsłonięciu i ugięciu na skutek wtórnej eksploatacji hałdy, w związku z czym rurociąg ten został wyłączony z eksploatacji i stanowi rezerwową drogę*

³¹ Pismo nr OS.GO.7241.00022.2011.

³² Dalej: ŚWIOŚ.

przesyłu ścieków. Aktualnie transport ścieków z przepompowni Śródmieście do oczyszczalni „Centralna” w Bytomiu jest prowadzony prowizorycznym obejściem uszkodzonego odcinka rurociągu, wykonanym przez BPK Sp. z o.o. poza terenem hałdy. Przełożenia rurociągu dokonano na podstawie decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Bytomiu z dn. 5.10.2010 r. zawierającej zobowiązanie do doraźnego zabezpieczenia rurociągu przed jego zerwaniem, do czasu wyjaśnienia wątku roszczeń cywilno-prawnych pomiędzy BPK Sp. z o.o. i właścicielem nadkładu (materiału przeznaczonego do wydobywania). W tej samej decyzji BPK Sp. z o.o. została wezwana do przygotowania docelowego rozwiązania problemu transportu ścieków i opracowania dokumentacji projektowej dla nowej trasy rurociągu tłocznego. Wobec wyłączenia zagrożonego odcinka rurociągu tłocznego z eksploatacji, w chwili obecnej nie występuje zagrożenie rozległą katastrofą ekologiczną na terenie bytomskiej hałdy, jednakże niezbędne jest rozwiązanie problemu transportu ścieków z centrum miasta Bytomia do oczyszczalni poprzez uregulowanie stanu formalnoprawnego nowej lokalizacji rurociągu. Działania te leżą w gestii właściciela obiektu. Zgodnie z wyjaśnieniem Bytomskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o., jednostka ta dysponuje dokumentacją projektową przebudowy części rurociągu tłocznego ścieków komunalnych z przepompowni „Śródmieście” do oczyszczalni „Centralna” w Bytomiu, lecz dotychczas nie uzyskała pozwolenia na budowę z powodu trudności w zakończeniu uzgodnień z właścicielem terenu – trasy projektowanej nitki rurociągu. (...) W związku z zagrożeniem, iż nierozwiązany problem odbioru ścieków komunalnych z centrum miasta Bytomia do oczyszczalni (z wykorzystaniem prowizorycznego obejścia uszkodzonego odcinka rurociągu oraz jednej z nitek rurociągu na terenie hałdy stanowiącego rezerwę) może doprowadzić do zanieczyszczenia środowiska, tj. wzdłuż rzeki Szarłejki (miejscowości Radzionków, Piekary Śląskie) oraz wzdłuż rzeki Bytomki (miejscowości Ruda Śląska, Zabrze), Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach informuje Pana Prezydenta o aktualnej sytuacji Bytomskiego Przedsiębiorstwa Komunalnego Sp. z o.o. w zakresie odbioru ścieków komunalnych z terenu miasta Bytomia i wnosi o podjęcie stosownych działań, które pozwolą na przyspieszenia realizacji przez BPK Sp. z o.o. budowy nowego rurociągu, zgodnie ze zobowiązaniem wynikającym z decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Bytomiu z dn. 5.10.2010 r. w sprawie przygotowania dokumentacji projektowej dla przebiegu nowej trasy rurociągu tłocznego, stanowiącego docelowe rozwiązanie problemu transportu ścieków, gwarantujące bezpieczeństwo ekologiczno-użytkowe w rejonie miasta Bytomia pomiędzy ul. Hajdy i ul. Strzelców Bytomskich.

Przytaczając szeroko treść ww. wyjaśnień ŚWIOŚ, jakie otrzymał Prezydent, NIK zauważa, że stronami postępowania prowadzonego przez WIOŚ były: K.B. Sp. z o.o. oraz Prezydent i spółka miejska BPK.

Należy również zauważyć, że szeroko cytowana powyżej odpowiedź ŚWIOŚ — której zasadniczym celem było przedstawienie stanu faktycznego — nie przyczyniła się do usunięcia zagrożeń wynikających z niewłaściwego prowadzenia działalności przez podmioty wytwarzające i przetwarzające odpady, mimo że Prezydent Bytomia występował w tej sprawie za pośrednictwem Marszałka Województwa.

(akta kontroli str. 849-852; 1015-1027)

W marcu 2012 r. gmina Radzionków, realizując projekt współfinansowany ze środków UE pn. „Czysta rzeka Szarlejka – rekultywacja terenów rzeki Szarlejki na cele przyrodnicze – Etap I w Radzionkowie” na odcinku od ul. Hajdy do Oczyszczalni Ścieków „Centralna” w Bytomiu, wystosowała do Urzędu pismo³³, w którym, Burmistrz Radzionkowa informował, że na ww. odcinku rzeki Szarlejki *trwa eksploatacja hałdy powęglowej*, i wykonawca robót, naruszył zrekultywowany w ramach projektu odcinek skarpy rzeki Szarlejki *na granicy pomiędzy miastami Bytom i Radzionków (...)* żądając od ówczesnego Prezydenta podjęcia interwencji, której efektem będzie zaniechanie opisanego powyżej proceduru i usunięcie zalegającego na skarpie zwałowanego materiału. Prezydent, odpowiadając na powyższe, poinformował Burmistrza Radzionkowa³⁴, że właściwym adresatem jego pisma, będzie Marszałek Województwa Śląskiego, gdyż, to on wydał firmie K.B. Sp. z o.o. w 2010 r. pozwolenie w formie Decyzji na wytwarzanie odpadów w wyniku działalności polegającej na prowadzeniu prac makroniwelacyjnych na terenie (...) *hałdy położonej w Bytomiu przy ul. Nowy Dwór*. W następstwie wymiany ww. korespondencji, Burmistrz Radzionkowa, pismem datowanym na 10 kwietnia 2012 r.³⁵ powiadomił WIOŚ o zaistniałym i uzasadnionym podejrzeniu, że (...) *firma K(...) B(...) Sp. z o.o. nie prowadzi robót zgodnie z Decyzją* wydaną przez Marszałka. W odpowiedzi na zawiadomienie z 10 kwietnia 2012 r. WIOŚ poinformował³⁶ Burmistrza Radzionkowa, że z przeprowadzonej w marcu 2012 r. kontroli w firmie K.B. Sp. z o.o. wynika, iż ta (...) *sama nie prowadzi na terenie hałdy bytomskiej żadnych robót ziemnych*. Dalej z pisma wynika, że WIOŚ ustalił, iż (...) *Spółka okresowo zlecała wydobywanie materiału z hałdy jednostkom zewnętrznym, w celu wytwarzania kruszywa. W czasie kontroli Spółka nie wskazała żadnej firmy, którą upoważniła do pozyskiwania materiału z hałdy w oparciu o posiadane przez nią decyzje Marszałka*. Dalej z odpowiedzi udzielonej Burmistrzowi Radzionkowa wynika, że w trakcie oględzin przeprowadzonych przez WIOŚ wspólnie z pracownikami Urzędu w dniu 13 marca 2012 r. na terenie hałdy, w jej części północno-zachodniej, (...) *na południe od koryta rz. Szarlejki była prowadzona wtórna eksploatacja materiału z hałdy (...)* za pomocą koparki, a obszar wtórnej eksploatacji znajdował się poza działkami, których dzierżawcą była firma K.B. Sp. z o.o. (powyższe ustalono na podstawie oświadczeń złożonych w toku kontroli prowadzonej przez WIOŚ). Dalej z pisma wynika, że pracownicy WIOŚ ustalili również, (...) *że w tym rejonie eksploatacja kruszywa jest prowadzona przez firmę zarejestrowaną w USA i podmioty przez nią upoważnione. (...) i że pozyskiwanie kruszywa z hałdy ma miejsce na terenie należącym do miasta Bytomia jak również Radzionkowa*. Na pisemną prośbę WIOŚ, Straż Miejska z Radzionkowa, ustaliła podmiot, który przysypywał kruszywem tereny należące do gminy Radzionków, i pismem datowanym na 9 maja 2012 r. przekazano do WIOŚ dane sprawcy jak również zawnioskowano o podjęcie dalszych działań.

Burmistrz Radzionkowa, na terenie którego doszło do naruszenia warunków określonych w decyzji Marszałka, nie poinformował go o zaistniałym fakcie. Jak wyjaśnił Burmistrz, *Gmina Radzionków, zgodnie z kompetencjami przeprowadziła postępowanie wyjaśniające w sprawie, czego rezultatem było pismo (...) do*

³³ Kl.030.38.2012 z dnia 13 marca 2012 r.

³⁴ Pismo nr ZE.604.2.8.2011 z dnia 30 marca 2012 r.

³⁵ Pismo nr Kl.030.64.2012.

³⁶ Pismo nr IN.III.7024.113.2012.GB z dnia 20 kwietnia 2012 r.

Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska z siedzibą w Katowicach (...) jako organu kontrolującego z prośbą o pilną interwencję w ww. sprawie.

(akta kontroli str. 167-168; 173-184; 962-971)

28 sierpnia 2012 r. WIOŚ, wszczął postępowanie w oparciu o ówczynie obowiązujące przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *o odpadach*, które pozwoliło ustalić sprawcę naruszeń opisanych powyżej w granicach administracyjnych Bytomia i Radzionkowa. Zidentyfikowanemu podmiotowi, w ramach prowadzonego postępowania i po trzykrotnym niestawieniu się na rozprawach sądowych we wrześniu, październiku i listopadzie 2012 r. WIOŚ ostatecznie wymierzył karę pieniężną w wysokości 10 000 zł (...) *za prowadzenie działalności w zakresie odzysku bez wymaganego zezwolenia na terenie składowiska odpadów górniczych, w oparciu o art. 79b ust. 2 pkt 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach*³⁷. Brak wymaganej wpłaty, orzeczonej decyzją WIOŚ, pomimo wysłanego upomnienia, skutkowało przekazaniem tytułu wykonawczego do właściwego Urzędu Skarbowego w celu dalszego prowadzenia postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, zgodnie z miejscem prowadzenia jego działalności gospodarczej. ŚWIOŚ wyjaśnił, że ze zgromadzonych w archiwum dokumentów tej sprawy wynika, iż przesłany przez WIOŚ tytuł wykonawczy do US w Będzinie w kwietniu 2013 r. przekazany został kolejno do Urzędów Skarbowych w Tarnowskich Górach i Bytomiu. Naczelnik ostatniego z ww. wymienionych, 18 września 2023 r. wydał Postanowienie w sprawie umorzenia postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika, uzasadniając swoją decyzję otrzymaniem wniosku od wierzyciela (WIOŚ) z informacją, że przedmiotowe należności (...) *wygasły wskutek przedawnienia*.

W związku z powyższymi ustaleniami NIK zauważa, że WIOŚ wszczął, a następnie zawniósł o umorzenie trwającego 12 lat, postępowania wobec podmiotu prowadzącego odzysk odpadów bez wymaganego zezwolenia — na terenie składowiska odpadów górniczych, przy czym podmiot ten nie był bezpośrednim adresatem decyzji Marszałka Województwa Śląskiego zezwalających na wytwarzanie i odzysk odpadów z zachowaniem odpowiednich warunków tej eksploatacji, z obszarów na których prowadzono prace makroniwelacyjne w związku z budową autostrady A1.

Brakuje również informacji ze strony WIOŚ, czy i jakie w odniesieniu do wskazanej przez Burmistrza Radzionkowa firmy zarejestrowanej w USA, a także podmiotów przez nią upoważnionych, organ ochrony środowiska prowadził postępowania dotyczące przestrzegania warunków zezwoleń odpadowych.

Pomimo, że od kwietnia 2011 r. kolejno: Urząd, Marszałek Województwa oraz Burmistrz Radzionkowa informowali WIOŚ, że wytwarzanie i odzysk odpadów na terenach położonych na północ od planowanego przebiegu autostrady A1 odbywa się z naruszeniem warunków określonych w decyzjach wydanych dla spółki K.B. Sp. z o.o. WIOŚ nie skorzystał z przysługujących mu uprawnień — w szczególności z możliwości wstrzymania działalności prowadzonej na

³⁷ Dz.U. 2010 Nr 185, poz. 1243. Ustawa obowiązująca do 22 stycznia 2013 r.

podstawie decyzji Marszałka, wynikającej z art. 12 ust. 4 pkt 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o *Inspekcji Ochrony Środowiska*³⁸ (w ówczesnym jej brzmieniu).

W ocenie NIK zaniechanie to mogło przyczynić się do wystąpienia pożarów na terenie zwalu 4a, gdzie prowadzono niekontrolowany odzysk odpadów, a z pewnością przyczyniło się do uszkodzenia rurociągu tłocznego, przebiegającego zgodnie z projektem, oraz do nielegalnego deponowania odpadów komunalnych w wyrobiskach.

(akta kontroli str. 890-910; 1433)

2. Obowiązki nałożone na Gminę w zakresie rekultywacji hałdy odpadów wydobywczych

Obowiązki nałożone na Gminę Bytom w zakresie rekultywacji terenów hałdy odpadów wydobywczych wynikały z decyzji administracyjnej wydanej 29 listopada 2017 r. przez Prezydenta Bytomia³⁹, na podstawie art. 5 ust. 1 oraz art. 22 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o *ochronie gruntów rolnych i leśnych*.

Zgodnie z decyzją Gmina Bytom została zobowiązana do *wykonania rekultywacji – likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu*⁴⁰ na obszarze obejmującym 20 działek⁴¹ o łącznej powierzchni 32 178 m².

W dniu wydania decyzji, działki te znajdowały się w granicach obowiązującego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego⁴², uchwalonego 28 września 2011 r. przez Radę Miejską w Bytomiu⁴³ dla rejonu węzła autostrady A1. Zgodnie z ustaleniami planu oraz treścią decyzji, działki były przeznaczone pod: tereny zieleni nieurządzonej i izolacyjnej, drogi klasy dojazdowej oraz tereny usługowo-produkcyjne.

W ramach rekultywacji planowano przeprowadzenie prac likwidacyjnych zapożarowania w celu przyszłego gospodarczego wykorzystania terenu, zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Zakres prac został określony w „Projekcie likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu wraz z kosztorysem”, opracowanym w czerwcu 2017 r. przez firmę projektowo-wykonawczą z Piekar Śląskich. Zarówno zastosowana technologia, jak i użyte materiały, miały umożliwić wykorzystanie terenu zgodnie z ustaleniami mpzp.⁴⁴

³⁸ Dz.U. z 2024 r. poz. 425.

³⁹ Nr ZSE.6124.10.2017. Zwana dalej *Decyzją w/s rekultywacji*.

⁴⁰ Zwana dalej *hałdą* lub *hałdą przy ul. Magdaleny*.

⁴¹ Oznaczonych numerami: 289/66, 290/66, 296/70, 297/71, 300/71, 301/72, 306/73, 330/48, 331/48, 332/48, 333/48, 334/48, 335/48, 450, 452, 453, 454, 498/44, 68 i 69.

⁴² Zwany dalej *mpzp*.

⁴³ Nr XVII/218/11 i następnie zmienionego dla terenu położonego w rejonie ulic: Strzelców Bytomskich i Dąbrowa Miejska w Bytomiu uchwałą nr VI/53/15 Rady Miejskiej w Bytomiu z 23 lutego 2015 r. oraz dla fragmentu w rejonie ulic: Strzelców Bytomskich i Magdaleny uchwałą nr LXII/788/22 Rady Miejskiej w Bytomiu z 30 maja 2022 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu położonego w rejonie ulic: Strzelców Bytomskich i Magdaleny w Bytomiu.

⁴⁴ Zgodnie z zapisami §5 pkt 1 lit. „b” i „c” mpzp *zakazuje się na obszarze objętym planem zagospodarowania i użytkowania terenów na cele związane z unieszkodliwianiem, zbieraniem, transportem, przetwarzaniem odpadów, w tym lokalizowania składowisk odpadów oraz zakazuje się na obszarze objętym planem zagospodarowania i użytkowania terenów na cele związane z eksploatacją*

Termin zakończenia rekultywacji określono na 31 grudnia 2021 r.

W uzasadnieniu decyzji wskazano, że w toku postępowania odstąpiono od zwrócenia się do Dyrektora OUG w Gliwicach o wydanie opinii w sprawie, zgodnie z art. 22 ust. 2 pkt 1 ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*.

Uzasadniono to tym, że zgodnie z projektem likwidacji hałdy, teren ten stanowi nieczynne zwałowisko, a utrata wartości użytkowej gruntów nie była wynikiem działalności górniczej. Do degradacji gruntów przyczyniło się składowanie w latach 80. XX wieku odpadów pochodzących z robót przygotowawczych oraz przeróbki węgla kamiennego. Odpady te nie były objęte zakresem działalności górniczej, której zasady określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. – *Prawo geologiczne i górnicze*⁴⁵.

Ponadto, charakter i zakres rekultywacji zaplanowanej w projekcie nie spełniał definicji roboty górniczej, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 12 przywołanej ustawy.

(akta kontroli str. 49-51; 62)

13 stycznia 2020 r. Prezydent Bytomia, decyzją nr ZSE.6124.10.2017 r. wygasił decyzję z 29 listopada 2017 r. na podstawie art. 162 § 1 pkt 1 oraz 104 § 1 i 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – *Kodeks postępowania administracyjnego*⁴⁶. W uzasadnieniu decyzji wskazano, że *niniejszą decyzję administracyjną wydaje się z urzędu na podstawie przepisu zawartego w art. 162 §1 pkt 1 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r – Kodeks postępowania administracyjnego (...) stanowiącym, że Organ administracji publicznej, który wydał decyzję w pierwszej instancji, stwierdza jej wygaśnięcie, jeżeli decyzja stała się bezprzedmiotowa, a stwierdzenie wygaśnięcia takiej decyzji nakazuje przepis prawa albo gdy leży to w interesie społecznym lub w interesie strony*.

W uzasadnieniu decyzji wskazano również m.in., że ze względu na upływ ponad dwóch lat od daty jej wydania oraz brak podjęcia prac rekultywacyjnych, a także z uwagi na dynamiczny charakter procesu zapożarowania (zmieniający swój zasięg w czasie), doszło do dezaktualizacji dokumentu pn. „Projekt likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu wraz z kosztorysem”. Dokument ten stanowił podstawę do prowadzenia prac rekultywacyjnych, zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta Bytomia nr ZSE.6124.10.2017 z dnia 29 listopada 2017 r. W związku z powyższym, uznano za zasadne wygaszenie decyzji.

(akta kontroli str. 60-61)

3. Monitoring hałdy odpadów wydobywczych przy ul. Magdaleny w Bytomiu

W następstwie realizacji wniosków pokontrolnych z kontroli przeprowadzonej przez NIK w 2018 r. (P/18/067 „Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich”), Urząd – działając na podstawie przepisów ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych* – w okresie obowiązywania decyzji z dnia 29 listopada 2017 r., zobowiązującej Gminę do wykonania rekultywacji polegającej na

kopalin metodą odkrywkową i przekształcaniem powierzchni ziemi nie związanym z realizacją inwestycji mieszczących się w zakresie przeznaczenia terenów.

⁴⁵ Dz. U. z 2024 r. poz. 1290.

⁴⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 572.

likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu, przeprowadził dwukrotnie (w latach 2018 i 2019) kontrole zapożarowanego zwału 4a.

Przed przystąpieniem do czynności każdorazowo poinformowano OUG w Gliwicach o zamiarze przeprowadzenia kontroli. Z oględzin sporządzono protokoły oraz dokumentację fotograficzną potwierdzającą aktywność termiczną hałdy. W protokołach nie odnotowano obecności przedstawicieli OUG w Gliwicach.

(akta kontroli str. 309-316; 419-425)

Ponadto, monitoring stanu zwału 4a oraz posadowionego w jego nadkładzie rurociągu tłocznego był w okresie objętym kontrolą prowadzony przez BPK z częstotliwością co dwa tygodnie – od 2021 r., tj. od momentu, gdy Gmina została poinformowana o awarii budowlanej rurociągu, stwarzającej zagrożenie katastrofą budowlaną o poważnych skutkach technicznych i środowiskowych. O przeprowadzanych kontrolach i ich wynikach informowano PINB w Bytomiu.

(akta kontroli str. 144-145)

W okresie objętym kontrolą monitorowanie zjawisk termicznych zachodzących na zwałowisku 4a było prowadzone również m.in. przez Politechnikę Śląską⁴⁷, Uniwersytet Śląski⁴⁸ oraz Polską Akademię Nauk⁴⁹. Od czerwca 2022 r. zadanie to zostało, na mocy zawartych umów, powierzone przez Urząd podmiotowi zewnętrznemu specjalizującemu się w inżynierii i doradztwie technicznym⁵⁰.

Równolegle, od 2022 r., Urząd samodzielnie prowadził obserwacje hałdy, realizując tzw. „obloty” z wykorzystaniem drona wyposażonego w czujnik termowizyjny, umożliwiającego pomiar temperatury powierzchni zwału 4a. Dodatkowo, doraźne oględziny na terenie hałdy prowadzili pracownicy BPK.

Wyniki prowadzonych badań i monitoringu, wskazują, że wewnątrz zwału zachodzą intensywne zjawiska termiczne. Oprócz wysokiej temperatury, miejscowo przekraczającej 580°C, stwierdzono obniżony poziom tlenu w powietrzu oraz emisję gazów niebezpiecznych dla zdrowia i życia, takich jak: tlenek węgla (CO), dwutlenek węgla (CO₂), metan (CH₄), benzen (C₆H₆), amoniak (NH₃), dwutlenek siarki (SO₂), formaldehyd (HCHO), chlor (Cl₂), siarkowodór (H₂S) i chlorowodór (HCl).

Z raportu z badań przeprowadzonych w latach 2020-2023 przez pracowników Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, wynika, że:

(...) analizy wskazały obecność różnorodnych substancji toksycznych i metali ciężkich w odpadach oraz ich przedostawanie się do środowiska naturalnego. Stężenia Ba, Cr, Zn, Cd, Pb, Hg przekroczyły dopuszczalne wartości. Zagrożenie dla środowiska

⁴⁷ Fundacja dla Wydziału Górnictwa, Inżynierii Bezpieczeństwa i Automatyki Przemysłowej Politechniki Śląskiej w Gliwicach. „Badania stanu termicznego zapożarowanego zwałowiska odpadów pogórnich w rejonie ul. Magdaleny w Bytomiu”. Gliwice 2020.

⁴⁸ Instytut Nauk o Ziemi, Wydział Nauk Przyrodniczych. Raport z prac badawczych pracowników Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach na zwałowisku odpadów po eksploatacji węgla kamiennego w Bytomiu przy ul. Magdaleny. Sosnowiec, lipiec 2023r.

⁴⁹ Instytut Nauk Geologicznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie.

⁵⁰ „Raport – Badania stanu termicznego zapożarowanego zwałowiska odpadów pogórnich w rejonie ul. Magdaleny w Bytomiu i ul. Zofii Nałkowskiej w Radzionkowie”. Gliwice, lipiec 2022 r.; „Raport – Badanie stanu termicznego zwałowiska odpadów powęglowych w Bytomiu przy ul. Magdaleny”. Gliwice, listopad 2023 r.

i zdrowia ludzi stanowi także występowanie Hg MeHg (metylortęć). (...) W warunkach wysokiej temperatury w strefach przypowierzchniowych składowisk HgS (siarczek rtęci) krystalizuje, a emisje faz gazowych zawierają Hg. (...) Związki chloru, tiofenol, pirydyny i chinoliny oraz ich pochodne, zawarte w odpadach zawierających bitumin pirolityczny, również powodują, że zwałowisko jest dla środowiska szkodliwe; podobnie jak w odpadach poddanych obróbce termicznej wskazujących na warunki koksowania. Jako lepiej rozpuszczalne w wodzie związki te dają się łatwiej wymywać z odpadów węglowych niż niepodstawione węglowodory naturalnie występujące w odpadach nieaktywnych termicznie.

(akta kontroli str. 839-844; 1169-1224)

4. Działania Gminy na rzecz pozyskania środków finansowych na rekultywację i likwidację zapożarowania hałdy

Od 2016 r. Gmina Bytom ubiegała się o pozyskanie funduszy zewnętrznych na likwidację zjawisk termicznych zachodzących w zwałowisku 4a.

Po raz pierwszy wniosek o dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej⁵¹ złożono 30 listopada 2016 r. w ramach programu priorytetowego 2.3.2 „Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi. Geologia i górnictwo”, część 2: „Zmniejszenie uciążliwości wynikających z wydobywania kopalin”.

Wniosek dotyczył dofinansowania przedsięwzięcia pn. Likwidacja zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu. Integralną część dokumentacji stanowiło opracowanie pt. Projekt likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny wraz z kosztorysem, którego wartość opiewała na 850 000 zł netto.

Powyższy wniosek został przez NFOŚiGW zaopiniowany negatywnie^{52,53}.

Powodem odrzucenia wniosku był brak tytułów prawnych do wszystkich gruntów lub obiektów przewidzianych do realizacji przedsięwzięcia. Zgodnie z treścią pisma NFOŚiGW, wnioskodawca – Urząd – dołączył jedynie oświadczenie, które nie jest dokumentem wystarczającym w tym zakresie. Dodatkowo stwierdzono brak decyzji określającej kierunek rekultywacji lub wyjaśnienia wskazującego na brak konieczności uzyskania takiej decyzji dla przedmiotowego przedsięwzięcia.

W dalszej części pisma wskazano, że: *Załączona decyzja wydana na KWK Powstańców Śląskich została zrealizowana decyzją wydaną przez Prezydenta Miasta Bytomia znak AGG.664/3.07 z dnia 07.05.2007 r. orzekającą zakończenie rekultywacji na obiekcie Zwał 4a.*

(akta kontroli str. 64-143; 680; 685-688; 811-812; 847)

⁵¹ Dalej: NFOŚiGW.

⁵² W dniu 16 grudnia 2016 r. do Kancelarii Urzędu Miejskiego w Bytomiu wpłynęło pismo NFOŚiGW-16-110696 datowane na 13 grudnia 2016 r., wzywające do uzupełnienia brakującej dokumentacji w postaci: 1) tytułu prawnego do wszystkich gruntów lub obiektów na cele realizacji przedsięwzięcia; decyzji określającej kierunek rekultywacji; zatwierdzonego Projektu likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich; Ponadto NFOŚiGW zwrócił uwagę, że we wniosku złożonym przez Urząd nie podano między innymi: rzeczywistych powierzchni w (ha) objętych inwestycją, zaistniała niespójność informacji zawartych we wniosku oraz opis przedsięwzięcia jest niewystarczający w stosunku do wskázówek zawartych w pomocy kontekstowej.

⁵³ Pismo nr NFOŚiGW-16-115534 z dnia 29 grudnia 2016 r.

Drugi wniosek⁵⁴ do NFOŚiGW został wysłany 30 listopada 2017 r. Na jego potrzeby zaktualizowano projekt likwidacji zapożarowania hałdy, sporządzony pierwotnie w listopadzie 2016 r., w którym wartość planowanych robót oszacowano na 2 327 905,22 zł.

W odpowiedzi na złożony wniosek o dofinansowanie, pismem nr NFOŚiGW-DDW.4313.2.2017.19 datowanym na 11 grudnia 2017 r. (data wpływu do Urzędu: 14 grudnia 2017 r.) NFOŚiGW poinformował, że wniosek został rozpatrzony negatywnie, gdyż: (...)wniosek został wysłany na skrzynkę podawczą NFOŚiGW (...) w dniu 30.11.2017 r. o godz. 16:56. Zgodnie z Rozdziałem II § 2 ust. 6 Regulaminu naboru „Wniosek składa się w terminach wskazanych w ogłoszeniu o naborze. O zachowaniu terminu złożenia wniosku decyduje: (...) 2) dla wniosku składanego w formie skróconego wydruku – data wpływu do kancelarii NFOŚiGW w godzinach 7:30 – 15:30. Jednocześnie, zgodnie z pouczeniem zawartym w piśmie NFOŚiGW, wnioskodawca może zwrócić się pisemnie do NFOŚiGW o powtórny ocenę wniosku w terminie nie dłuższym niż 5 dni roboczych od daty otrzymania pisma o odrzuceniu wniosku.

Na pytanie, czy podjęto działania mające na celu ustalenie osób odpowiedzialnych za niedopełnienie obowiązku terminowego złożenia wniosku, Naczelnik Wydziału Inżynierii Środowiska wyjaśnił, że (...) *nie odnaleziono dokumentów na tę okoliczność*. Jednocześnie dodał, że zgodnie z informacją Wydziału Kadr, Płac i Szkoleń Urzędu, informacje o ukaraniu pracownika usuwa się z akt osobowych po roku nienagannej pracy, zgodnie z przepisami Kodeksu pracy. W związku z tym, na chwilę obecną ustalenie, czy wobec osób bezpośrednio odpowiedzialnych wyciągnięto konsekwencje służbowe, jest niemożliwe.

(akta kontroli str. 689-701; 808; 845-846;931-951)

Po raz trzeci Urząd Miasta Bytom złożył wniosek do NFOŚiGW o dofinansowanie projektu likwidacji zapożarowania hałdy 15 listopada 2018 r.⁵⁵. Podobnie jak w dwóch poprzednich przypadkach, integralną część wniosku stanowił kosztorys opiewający na kwotę 2 327 905,22 zł. Oznaczało to, że wartość planowanych prac związanych z likwidacją zapożarowania nie uległa zmianie i była identyczna z wartością wskazaną we wniosku z 2017 r. Wniosek z 2018 r. nie uzyskał akceptacji NFOŚiGW i marcu 2019 r. został oceniony negatywnie. Jako przesłanki jego odrzucenia wskazano⁵⁶:

- 1) Niespełnienie kryterium nr 8 programu⁵⁷. Jak wskazano w uzasadnieniu NFOŚiGW: *w decyzji Prezydenta Miasta Bytomia z dnia 29.11.2017 r. znak ZSE.6124.10.2017 o kierunku rekultywacji w związku z likwidacją zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu określono, że utrata wartości użytkowej wymienionych gruntów, nie była spowodowana działalnością górnictwem.*

⁵⁴ Nr 1312/2017 o dofinansowanie przedsięwzięcia w formie dotacji pn. „Likwidacja zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu”.

⁵⁵ Nr 561/18 o dofinansowanie przedsięwzięcia w formie dotacji pn. „Likwidacja zapożarowania hałdy odpadów pogórnich zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu”. Przyjęcie wniosku w ePUAP o godzinie 14:48.

⁵⁶ Pismo NFOŚiGW do Prezydenta Gminy Bytom datowane na 11 marzec 2019 r. Nr NFOŚiGW-DOW.420.48.2019.13.

⁵⁷ Kryterium nr 8 – *Cel i rodzaj przedsięwzięcia jest zgodny z programem priorytetowym.*

- 2) Negatywną ocenę wniosku przez Wyższy Urząd Górniczy⁵⁸, wydano na podstawie art. 411 ust. 2 ustawy *Prawo ochrony środowiska*. W opinii tej stwierdzono, że: *istotnym ustaleniem poczynionym w trakcie analizy jest to, że teren hałdy 4a został już zrehabilitowany. Świadczy o tym wydana przez Prezydenta miasta Bytomia decyzja z dnia 7.05.2007 r., znak AGG.6064/3/37 (winno być: AGG.6064/3/07), w której organ ochrony środowiska uznał za zakończoną ostatecznie rekultywację na obiekcie „Zwał nr 4a” w rejonie potoku Szarlejka. W dalszej części negatywnej opinii Wiceprezes WUG wskazał, że: decyzja ta została wydana po przeprowadzeniu wizji w terenie i dokonaniu odbioru robót rekultywacyjnych. W podsumowaniu swojej opinii Wiceprezes WUG, napisał: (...) obiekt hałdy 4a został pierwotnie uformowany przez nieczynną kopalnię węgla kamiennego, a następnie zrehabilitowany ostatecznie przez Bytomską Spółkę Restrukturyzacji Kopalń Sp. z o.o. Zakład KWK „Powstańców Śląskich-Bytom I”⁵⁹. Tak więc, mimo że obecne zapożarowanie obiektu wymaga podjęcia prac gaśniczych, to jednak wobec poczynionych ustaleń w przedmiotowej sprawie, nie można w odniesieniu do wniosku gminy Bytom wydać opinii dotyczącej finansowania potrzeb górnictwa ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, o której mowa w art. 411 ust. 2 przywołanej wyżej ustawy – Prawo ochrony środowiska.*
- (akta kontroli str. 49-56; 64-66; 132-143)

Analiza wyjaśnień oraz kopii dokumentów zgromadzonych w toku niniejszej kontroli, zarówno przez Wiceprezesa WUG - opiniującego negatywnie wniosek Urzędu - jak i przez Prezesa Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A., będącego następcą prawnym BSRK, wskazują, że: Negatywna opinia Prezesa WUG dotycząca wniosku złożonego przez Urząd została wydana na podstawie szeregu decyzji oraz dokumentacji związanych z hałdą, spośród których w wyjaśnieniach wskazano w szczególności dwie decyzje Prezydenta Miasta Bytomia:

- 1) z dnia 7 maja 2007 r., nr AGG.6064/3/07 – uznającą rekultywację na zwale 4a za ostatecznie zakończoną;
- 2) z dnia 29 listopada 2017 r., nr ZSE.6124.10.2017 – zobowiązującą Gminę Bytom do wykonania rekultywacji poprzez likwidację zapożarowania zwału 4a.

Wiceprezes WUG wyjaśnił dalej, że ww. dwie decyzje (...) były przedłożone w trakcie (...) spotkania (w dniu 8 stycznia 2019 r. pracownik WUG uczestniczył w spotkaniu w siedzibie Urzędu, podczas którego omówiony został planowany zakres przedsięwzięcia oraz podejmowane przez Miasto czynności od 2016 r.), jedynie do wglądu i nie były przedmiotem szczegółowych analiz⁶⁰. Do swoich wyjaśnień Wiceprezes WUG dołączył notatkę służbową⁶¹ sporządzoną ze spotkania z pracownikami Urzędu z 8 stycznia 2019 r., z której wynika, że (...) osoby biorące udział w wizji oświadczyły, że zwiększyła się liczba ognisk pożarowych, w stosunku do

⁵⁸ Dalej: WUG.

⁵⁹ Dalej zwana: Bytomską SRK.

⁶⁰ Jak wynika z notatki służbowej dołączonej do wyjaśnień Wiceprezesa WUG – oprócz ww. decyzji przedłożono na ww. spotkaniu 8 stycznia 2019 r. - na potrzeby wydania opinii również: ekspertyzę stanu i zasięgu aktywności termicznej hałdy, projekt likwidacji zapożarowania hałdy oraz raport z badań aktualizujących stan i zasięg aktywności termicznej z czerwca 2017 r., decyzje Prezydenta G-V-7013A/67/85/86 I AGG.6014/21/97 ws. ustalenia kierunku zagospodarowania zwałów 4 i 4a oraz zatwierdzającą projekt rekultywacji i zagospodarowania zwału 4a.

⁶¹ Notatka służbowa nr 1/01/2019 z dnia 8 stycznia 2019 r.

badań wykonanych w 2017 r. i w związku z tym może zachodzić konieczność zmiany technologii gaszenia hałdy. Jednocześnie ówczesna Kierownik Referatu Usług Komunalnych Urzędu oświadczyła, że: (...) organ ochrony środowiska nie wydał decyzji zezwalającej na wydobywanie odpadów z terenu hałdy 4a. Nie jest także znany czas, a także podmiot lub osoba dokonująca poboru odpadów.

Z wyjaśnień złożonych przez sprawującą w omawianym okresie Naczelnik Wydziału Ekologii i następnie Zastępcę Naczelnika Wydziału Inżynierii Środowiska, wynika, że z uwagi na upływ czasu nie pamięta ona powodów, dla których udzieliła takich, a nie innych wyjaśnień w trakcie opiniowania wniosku do NFOŚiGW przez WUG.

Prezes SRK S.A. wyjaśnił, że spółka (...) *posiada ograniczone informacje dotyczące finansowania rekultywacji zwałowiska 4a w Bytomiu (...), a „Wykaz terenów do rekultywacji” z 2003 r. pod pozycją 3 wskazuje, że: (...) rekultywacja zwału 4a została zgłoszona do dofinansowania z Funduszu Spójności UE na lata 2004-2006 w ramach projektu „Kompleksowa rekultywacja terenów pogórnich w obszarze gminy Bytom”.* Prezes SRK S.A. wyjaśnił, że w dokumentacji będącej w posiadaniu spółki brak jest informacji o przyznaniu środków zewnętrznych, jak również brak dokumentacji potwierdzającej przebieg prac rekultywacyjnych oraz protokołu ich odbioru końcowego. Do swoich wyjaśnień Prezes dołączył kopię notatki służbowej z dnia 31 marca 2017 r., sporządzonej podczas objazdu terenu zwału 4a przez przedstawicieli SRK S.A. – KWK w całkowitej likwidacji, Rejon „Powstańców Śląskich – Bytom I”.

Z treści obu notatek – dołączonych do pisemnych wyjaśnień zarówno Wiceprezesa WUG, jak i Prezesa SRK S.A. – dotyczących oględzin zwału 4a wynika, że: teren nosił liczne ślady pozyskiwania kamienia z hałdy, był nierówny, z widocznymi głębokimi obniżeniami spowodowanymi eksploatacją kruszywa, a z wielu miejsc wydobywały się dymy pożarowe.

Z treści notatki wynika, że wg przedstawicieli SRK S.A. KWK w całkowitej likwidacji Rejonu „Powstańców Śląskich – Bytom I” (...) *teren wymaga działań gaśniczych miejsc zapożarowanych oraz ponownej pełnej rekultywacji.*

(akta kontroli str. 865-874; 921-928; 1429-1430)

W żadnym z ww. przypadków odrzucenia wniosków przez NFOŚiGW, Urząd nie skorzystał z przysługujących mu uprawnień do odwołania się od ich negatywnej oceny. Naczelnik Wydziału Inżynierii Środowiska wyjaśnił, że w (...) *dokumentacji posiadanej przez Wydział Inżynierii Środowiska brak jest dokumentów, które wskazywałyby na składanie odwołań, a także z uwagi na to, że osoby decyzyjne w 2017 i 2018 rozwiązały umowę o pracę, brak jest możliwości uzyskania od nich informacji o powodach podejmowanych w tym czasie decyzji.*

(akta kontroli str. 931-933; 973-974)

5. Działania podejmowane przez Gminę w celu likwidacji negatywnego oddziaływania zapożarowania hałdy na infrastrukturę techniczną oraz środowisko i ich skuteczność.

W okresie objętym kontrolą, jak również w latach wcześniejszych – począwszy od 2010 roku – Urząd oraz BPK podejmowali działania mające na celu zapewnienie ciągłości funkcjonowania rurociągu tłocznego przesyłającego ścieki z oczyszczalni „Śródmieście” do oczyszczalni „Centralna” w Bytomiu.

Do 2015 r. rurociąg zabezpieczano przed skutkami niekontrolowanej eksploatacji hałdy, prowadzonej na podstawie zezwoleń wydawanych przez Marszałka Województwa. Po 2015 r. działania te koncentrowały się na ochronie rurociągu przed rozszczelnieniem, mogącym być skutkiem oddziaływania wysokich temperatur powstających w wyniku procesów termicznych zachodzących w zwałowisku nr 4a.

W każdym przypadku stanu awaryjnego stwierdzenia dokonywał PINB, wydając decyzje nakazujące wykonanie prac zabezpieczających rurociąg tłoczny.

Wartość nakładów poniesionych przez Urząd oraz spółkę BPK na przeciwdziałanie skutkom zapożarowania zwału 4a, poczynsz od 2016 r., wyniosła – według stanu na dzień 25 marca 2025 r. – 1 417 408,05 zł.

Na powyższą kwotę składały się:

- 346 851,74 zł (netto) – wydatki na wykonanie prowizorycznego obejścia rurociągu tłoczego, uszkodzonego w wyniku niekontrolowanej eksploatacji,
- 43 050,00 zł – koszty opracowania oraz aktualizacji projektu likwidacji zapożarowania hałdy odpadów pogórnich, którego posiadanie było niezbędne do ubiegania się o środki z NFOŚiGW,
- 49 229,50 zł – wydatki związane z wykonaniem pomiarów stanu zapożarowania (lokalizacji), stanu technicznego zwału oraz emisji gazów związanych z zachodzącymi wewnątrz procesami termicznymi,
- 978 276,81 zł – koszty wykonania ekranów ochronnych wzdłuż linii przebiegu rurociągów tłocznych, zabezpieczających je przed skutkami postępujących procesów termicznych w obrębie zwału 4a.

Pomimo poniesionych nakładów, żadne z podjętych działań nie doprowadziły do likwidacji procesów termicznych zachodzących w zwałowisku.

Naczelnik Wydziału Inżynierii Środowiska Urzędu wyjaśnił, że w ramach działań na rzecz ograniczania negatywnego oddziaływania zapożarowanego zwału 4a, aktualnie w Urzędzie trwają prace nad koncepcją, (...) której autorem jest KOMAG, zakładającej (...) *rozkopanie hałdy, zabudowanie stalowego wymiennika ciepła na dużym obszarze hałdy, ponowne zasypianie terenu i zabezpieczenie powierzchni zapożarowania. Wymiennik zostanie podpięty do pompy ciepła, a ciepło wytworzone w tej instalacji będzie zasilać lokalną sieć ciepłowniczą. Technologia taka nie jest nowa, na podobnej zasadzie działają gruntowe pompy ciepła, ale jeszcze nikt nie instalował takiego wymiennika na zwałowiskach górniczych, na których przebiegają zjawiska zapożarowania. Stąd KOMAG zainteresował się zagadnieniem i wspólnie zdecydowano o podjęciu badań w tym zakresie, zwłaszcza, że finansowanie tego przedsięwzięcia ma się odbyć po uzyskaniu przez instytut dotacji ze środków zewnętrznych.* Na pytanie, dlaczego wybrano taką metodę przeciwdziałaniu zapożarowaniu, Naczelnik wyjaśnił, że: (...) *jest to jedna z alternatyw dla tego terenu. Koszty zabezpieczenia hałdy mogą być równoważone korzyściami ze sprzedaży energii wytworzonej z hałdy. Przy czym na początek najistotniejszym będzie zweryfikowanie skuteczności odzysku na niewielkim stosunkowo terenie działek zajmowanych przez hałdę, które należą do miasta. W sytuacji, kiedy korzyści przewyższą koszty, wówczas dalsze prace będzie można zlecić PEC-owi, który jest spółką należącą do Bytomia i Radzionkowa lub spółce celowej powołanej do realizacji takiego komercyjnego zadania.* Naczelnik wyjaśnił również, że docelowo

ww. metoda odzyskania ciepła przyczyni się do wygaszenia procesów termicznych poprzez obniżenie temperatury zjawisk termicznych zachodzących we wnętrzu zwału i zabezpieczenie jego powierzchni przed wpływem atmosfery, co ograniczy emisję do powietrza i wód gruntowych, a przewidywany czas działania instalacji odzyskującej ciepło ze zwału szacuje się na 30-40 lat. Dalej Naczelnik wyjaśnił, że: (...) *nawet po ustaniu procesów termicznych instalacja zachowa możliwości gruntowej pompy ciepła.*

(akta kontroli str. 144-146; 851-852; 1227-1228; 1263-1267; 1326-1393)

W latach 2021–2022 przeprowadzono w oparciu o Zarządzenie Prezydenta⁶² dialog techniczny z potencjalnymi wykonawcami likwidacji zapożarowania zwału 4a. Prezydent wyjaśnił, że: (...) *propozycje obejmowały między innymi rozebranie całości obszaru w zamian za wartość wydobytego kruszywa, realizację gaszenia w zamian za prawo własności terenu do komercyjnej usługi gaszenia zwałowiska z wykorzystaniem ciężkiego sprzętu. Wartość prac tylko i wyłącznie na terenach należących do gminy Bytom oszacowana została na poziomie do 5 mln zł. Dodatkowo spółka BPK przygotowała szacunek przełożenia rurociągów tłocznych, którego wartość to około 10 mln zł. Dalej Prezydent wyjaśnił, że: (...) Mając na uwadze wielkość obszaru zapożarowanego oraz zakres niezbędnych do wykonania prac, jak również obszar występowania niebezpieczeństwa, szacuje się, że koszt całości zadania sięgać może nawet kwoty 60 mln zł. Kwota ta stanowi wstępną wartość i ulegnie korekcie w momencie precyzyjnego ustalenia technologii prac oraz wielkości obszaru objętego działaniami.* Prezydent również zauważył, wyjaśniając, że: (...) *dwoma podstawowymi problemami na wskazanym terenie są: złożona struktura właścicielska oraz trudność w uzyskaniu decyzji na przetwarzanie odpadów na wskazanym terenie*” oraz fakt, że poszczególne obszary terenu zlokalizowanego przy ul. Magdaleny znajdują się w zainteresowaniu m.in. Prokuratury Okręgowej w Katowicach w związku z nielegalnym gospodarowaniem odpadami na działkach należących do BPK, do którego doszło w latach 2015-2016 oraz dopuszczenia w latach 2017-2024 przez osoby uprawnione do reprezentowania spółki BPK do składowania na zarządzanych przez spółkę działkach odpadów mogących spowodować istotne obniżenie jakości wody i powierzchni ziemi. Ww. postępowania, jak wyjaśnił Prezydent były również powodem dla którego Prezydent nie zgłosił do WIOŚ terenu hałdy i przyległych w trybie art. 3 ust. 3 ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych⁶³, gdyż jak wyjaśnił (...) *uznano, iż działania dotyczące przedmiotowego terenu, należy podejmować po zakończeniu postępowań prowadzonych przez wskazane wyżej Organy, gdyż koniecznym jest poznanie i uwzględnienie ewentualnych ustaleń, wytycznych lub wskazań ww. instytucji.*

NIK zwraca uwagę, że przytoczona w wyjaśnieniach Prezydenta szacunkowa kwota wydatków niezbędnych do likwidacji zapożarowania zwału nr 4a, wynosząca 60 mln zł, stanowi blisko 35% wydatków na inwestycje i zakupy

⁶² Nr 114/21 z dnia 17 marca 2021 r.

⁶³ Wójt, burmistrz albo prezydent miasta, a dla teren zamkniętych – regionalny dyrektor ochrony środowiska przekazują właściwemu wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska informację o zidentyfikowanych odpowiednio na terenie gminy albo na terenie zamkniętym dotychczas nierozpoznanych wielkoobszarowych terenach zdegradowanych w terminie sześciu miesięcy od dnia powzięcia informacji o ich występowaniu na obszarze swojej właściwości. (art. 3 ust. 3 ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych).

inwestycyjne zaplanowanych w budżecie miasta na 2025 r., które zgodnie z Uchwałą Rady Miasta⁶⁴ wynoszą 172 006 033 zł.

(akta kontroli str. 204; 1233-1237; 1266; 1394-1418; 1425-1428)

6. Kontrola i audyt wewnętrzny procesów skuteczności działań na rzecz likwidacji zapożarowania hałdy

W okresie objętym kontrolą, w Urzędzie nie planowano i nie prowadzono kontroli wewnętrznych i audytów, których przedmiotem były działania związane z likwidacją zapożarowania zwału nr 4a w okolicy ul. Magdaleny w Bytomiu. Jak wyjaśnił Prezydent, (...) *sprawa ma charakter wielowątkowy, szczególnie skomplikowany, w związku z tym nie było możliwości zaplanowania kontroli wewnętrznych i/lub audytu (...) procesów skuteczności działań na rzecz likwidacji zapożarowania hałdy przy ul. Magdaleny.* Dalej Prezydent wyjaśnił, że: *W nawiązaniu do powyższego nie jest możliwe rozpisanie procedury planu działań zgodnie z normą ISO obowiązującą w tutejszym Urzędzie. Zarząd Miasta był i jest na bieżąco informowany o bieżącej sytuacji na przedmiotowej hałdzie poprzez działania służb Urzędu, w szczególności Wydziału Inżynierii Środowiska, wyniki kontroli prowadzonych przez BPK Sp. z o.o. w Bytomiu, WIOŚ w Katowicach, PINB w Bytomiu (...).*

(akta kontroli str. 1257-1260)

7. Sposób rozpatrywania przez Gminę skarg i wniosków dotyczących uciążliwości związanych z zapożarowaniem hałdy

W okresie objętym kontrolą, jak wyjaśnił Naczelnik Wydziału Inżynierii Środowiska, w rejestrze skarg i wniosków Urzędu nie odnotowano skarg dotyczących uciążliwości stwarzanych przez procesy termiczne zachodzące wewnątrz zwałowiska przy ul. Magdaleny w Bytomiu. Niemniej w całym ww. okresie, Urząd był adresatem wniosków systematycznie składanych w trybie przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. *o dostępie do informacji publicznej*⁶⁵ przez Radnego Gminy Radzionków, w których domagał się udzielenia odpowiedzi, czy i kiedy Gmina Bytom (...) *ugasi pożar hałdy (przemieszczonej z odpadami) na swoich działkach (...).*

Na każdy ze skierowanych wniosków Radnego, Urząd udzielał odpowiedzi z zachowaniem procedur i w terminach przewidzianych w kpa.

(akta kontroli str. 720-769)

8. Spis zamkniętych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych oraz opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych

21 września 2023 r. Główny Inspektor Ochrony Środowiska⁶⁶ opublikował, zgodnie z obowiązkiem określonym w art. 44 ust. 3 ustawy z 10 lipca 2008 r. *o odpadach wydobywczych*⁶⁷ „Krajowy spis zamkniętych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych oraz opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, które wywierają negatywny wpływ na środowisko lub mogą stać się w średnio lub krótkoterminowej perspektywie

⁶⁴ Uchwała Nr XII/101/24 Rady Miejskiej w Bytomiu z dnia 16 grudnia 2024 r. w sprawie uchwały budżetowej miasta Bytomia na 2025 rok.

⁶⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 902.

⁶⁶ Zwany dalej: GIOŚ.

⁶⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2336.

poważnym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi lub zagrożeniem dla środowiska”⁶⁸. Dane zawarte w spisie opracowano na podstawie informacji uzyskanych od wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska.

Opublikowany spis zawierał sześć zamkniętych na dzień 19 września 2023 r. obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych na terenie kraju, jednak nie uwzględniał obiektu będącego przedmiotem niniejszej kontroli, zlokalizowanego przy ul. Magdaleny w Bytomiu.

(akta kontroli str. 7-9)

Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska⁶⁹, wyjaśnił, że: *Na terenie województwa śląskiego znajduje się kilkadziesiąt obiektów górniczych eksploatowanych w przeszłości i nazywanych jako: zwałowiska, hałdy, zwały i stawy osadowe. Obiekty te nigdy nie były traktowane jako składowiska odpadów górniczych, gdyż działania z wykorzystaniem odpadów górniczych polegały zwykle na rekultywacji zapadlisk (zagłębień terenu) powstających podczas eksploatacji węgla, bądź pracach technologicznych. Po wejściu w życie ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych, obiekty te nie zmieniły statusu na obiekty unieszkodliwiania odpadów wydobywczych (OUOW). Ponadto stosownie do art. 3 ust. 1 pkt 5 ww. ustawy, za obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych uznaje się „obiekt przeznaczony do składowania odpadów wydobywczych w formie stałej, ciekłej, w roztworze lub zawiesinie, w tym hałdy i stawy osadowe, obejmujący tamy lub inne konstrukcje służące do powstrzymywania, zatrzymywania, ograniczania lub umacniania takiego obiektu; za obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych nie uznaje się wyrobiska górniczego wypełnianego odpadami wydobywczymi w celach rekultywacyjnych i technologicznych”. W związku z powyższym hałda przy ul. Magdaleny w Bytomiu nie była uznawana jako OUOW, gdyż wcześniej nie służyła za miejsce składowania odpadów górniczych, nie podlegała również obowiązkowi monitorowania wpływu na środowisko. Stąd hałda ta nie była wykazywana przez WIOŚ w Katowicach w spisie zamkniętych i opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, przekazywanym do GIOŚ w Warszawie. Dalej wyjaśniono, że od czasu ostatniego spisu omawianych obiektów, opublikowanego w dniu 21.09.2023 r., GIOŚ w Warszawie (...) zwrócił się⁷⁰ do tut. Inspektoratu o aktualizację ww. spisu. W odpowiedzi na powyższe, ŚWIOŚ wyjaśnił⁷¹, że (...) lista nie wymaga weryfikacji w zakresie obiektów zlokalizowanych na terenie woj. śląskiego.*

(akta kontroli str. 295-303)

W związku z przytoczoną powyżej odpowiedzią udzieloną przez WIOŚ, skierowano kolejne pytanie, czy oraz jakie działania podjął lub zamierza podjąć WIOŚ w stosunku do terenów zwału 4a i czy kwalifikują się one do uznania ich za tereny, o których mówi ustawa o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych.

Możliwość taką daje dyspozycja zawarta w art. 3 ust. 8 ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych, zgodnie z którą Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska może samodzielnie zidentyfikować dotychczas nierozpoznane wielkoobszarowe tereny zdegradowane, w szczególności na podstawie informacji uzyskanych podczas wykonywania zadań, o których mowa

⁶⁸ Zwany dalej *Spisem*.

⁶⁹ Zwany dalej *ŚWIOŚ*.

⁷⁰ Pismem znak: DKO-WOPN.071.109.2024.as z dnia 16.12.2024 r.

⁷¹ Pismem znak: IN.III.046.1.2025.NP z dnia 2.01.2025 r.

w art. 2 ust. 1 pkt 1 – 4, 8, 17 i 17 oraz ust. 1a ustawy z dnia 20 lipca 1991 o Inspekcji Ochrony Środowiska⁷². W takim przypadku wojewódzki inspektor ochrony środowiska przekazuje niezwłocznie Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska oraz właściwemu wójtowi, burmistrzowi albo prezydentowi miasta, a w przypadku terenu zamkniętego - regionalnemu dyrektorowi ochrony środowiska, informację o zidentyfikowanym dotychczas nierozpoznanym wielkoobszarowym terenie zdegradowanym.

Z uzasadnienia do rządowego projektu ww. ustawy⁷³ wynika, że głównym celem jej przyjęcia miało być uporządkowanie gospodarki odpadami zgromadzonymi w przeszłości na wielkoobszarowych terenach państwowych zakładów przemysłowych, w czasach przed obowiązywaniem szczegółowych przepisów regulujących gospodarowanie odpadami w sposób zapewniający właściwy poziom ochrony środowiska. Tereny te obecnie po wielu przekształceniach, podziałach gruntów i zmianie właścicieli, znajdują się we władaniu wielu różnych właścicieli i podmiotów, i bardzo często wyegzekwowanie wykonania obowiązku wyeliminowania lub ograniczenia wpływu na środowisko zgromadzonych odpadów jest bardzo trudne lub niemożliwe. Wiodącą rolę w realizowaniu zapisów ww. ustawy powierzono Inspekcjom Ochrony Środowiska, a zwłaszcza Głównemu i Wojewódzkim Inspektorom Ochrony Środowiska oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego wszystkich szczebli.

W odpowiedzi ŚWIOŚ wyjaśniła, że: (...) *Odnosząc się do problemu zapożarowania hałdy przy ul. Magdaleny w Bytomiu, w kontekście powyższej definicji⁷⁴ oraz art. 3 ust. 8⁷⁵ przywołanej na wstępie ustawy, należy stwierdzić, że w toku dotychczas podejmowanych czynności kontrolnych tut. organ nie uzyskał informacji uprawniających do zakwalifikowania ww. terenu jako wielkoobszarowego terenu zdegradowanego. Do WIOŚ w Katowicach nie wpływały również interwencje w sprawie zagrożeń dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska powodowanych emisją zanieczyszczeń z zapożarowanej hałdy przy ul. Magdaleny w Bytomiu. Nie było zatem, jak dotąd przesłanek do zlecenia przez tut. Inspektorat badań lub pomiarów, mających na celu określenie skali oddziaływania omawianego obiektu na stan środowiska. (...) Dalej Inspektor WIOŚ wyjaśniła, że (...) ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. (...) weszła w życie w dniu 12 września 2023 r., więc obowiązuje niespełna 1 ½ roku. W tym okresie tut. inspektorat w ramach wykonywania zadań własnych, nie zidentyfikował na terenie województwa dotychczas nierozpoznanych wielkoobszarowych terenów zdegradowanych. Warto jednak zauważyć, że ww. ustawa jest relatywnie nowa i w opinii tut. organu odzwierciedla stan faktyczny w zakresie, którego dotyczy. (...).*

⁷² Dz. U. z 2024 r. poz. 425.

⁷³ Druk nr 3280 – rządowy projekt ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych.

⁷⁴ Pismo WIOŚ nr AT.1610.3.2025 z dnia 4 marca 2025 r.: (...) *Ustawa z dnia 16 czerwca 2023 r. o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych, jako wielkoobszarowy teren zdegradowany definiuje teren o powierzchni przynajmniej 10 ha, na którym znajduje się składowisko historycznych odpadów przemysłowych lub miejsce gromadzenia historycznych odpadów przemysłowych wraz z sąsiadującymi obszarami, na których występuje istotne zagrożenie dla zdrowia ludzi lub stanu środowiska spowodowane emisją z tego składowiska lub miejsca. (...).*

⁷⁵ Wojewódzki inspektor ochrony środowiska może samodzielnie zidentyfikować dotychczas nierozpoznane wielkoobszarowe tereny zdegradowane, w szczególności na podstawie informacji uzyskanych podczas wykonywania zadań, o których mowa w art. 2 ust. 1 pkt 1-4, 8, 14 i 17 oraz ust. 1a ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2023 r. poz. 824 i 1195).

9. Sposób realizacji uwag zawartych w wystąpieniu pokontrolnym z kontroli P/18/067 „Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich”

W 2018 r. NIK Delegatura w Katowicach przeprowadziła w Urzędzie kontrolę planową P/18/067 *Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich*. W Wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do ówczesnego Prezydenta, sformułowano trzy uwagi dotyczące:

1. Zapewnienia, przy wydawaniu decyzji w sprawach rekultywacji i zagospodarowania gruntów, dwóch opinii rzeczoznawców, o których mowa w art. 28 ust. 5 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych⁷⁶ oraz określania – na ich podstawie – w treści decyzji stopnia ograniczenia lub utraty wartości użytkowej gruntów, o którym mowa w art. 22 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
2. Przeprowadzania co najmniej raz w roku kontroli wykonania obowiązku rekultywacji gruntów, o której mowa w art. 27 ust. 3 ww. ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych.
3. Informowania właściwego terenowo Okręgowego Urzędu Górniczego o zamiarze przeprowadzenia kontroli wykonania obowiązku rekultywacji w terminie co najmniej trzech dni przed zamierzoną kontrolą, zgodnie z wymogiem określonym w art. 27 ust 4 lit a ww. ustawy.

Kontrola realizacji uwag zawartych w wystąpieniu pokontrolnym wykazała, że Urząd rzetelnie realizował obowiązki z zakresu rekultywacji gruntów zawarte w uwagach do wystąpienia pokontrolnego. Naczelnik Wydziału Inżynierii Środowiska wyjaśnił, że od lipca 2018 r. nie wydano żadnej nowej decyzji ustanawiającej obowiązek rekultywacji dla nowego obiektu o przepisy ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*. Natomiast od lipca wydał dwie decyzje uznające rekultywację za zakończoną dla gruntów: byłej kopalni KWK Miechowice⁷⁷ i osadników byłej kopalni Centrum⁷⁸.

Dalej Naczelnik wyjaśnił, że Urząd kontynuował kontrole wykonania obowiązków rekultywacji gruntów, o której mowa w art. 27 ust. 3 ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*.

Z analizy przedłożonych przez Urząd kopii dokumentów wynika, że w okresie od 2018 do 2024 r.:

- Każdorazowe przeprowadzenie kontroli terenów rekultywowanych poprzedzane było zawiadomieniem Okręgowego Urzędu Górniczego o zamiarze jej przeprowadzenia. Terminy wysyłania powiadomień spełniały wymogi określone w art. 27 ust. 4 lit. a ustawy *o ochronie gruntów rolnych i leśnych*;
- Kontrole rekultywowanych terenów odbywały się cyklicznie, raz w roku – we wrześniu lub październiku, zgodnie z częstotliwością wskazaną w art. 27 ust. 3 ww. ustawy.

⁷⁶ Dz.U. z 2024 r. poz. 82.

⁷⁷ Decyzja Prezydenta Miasta Bytomia nr ZSE.6124.14.2019 z dnia 30 grudnia 2019 r.

⁷⁸ Decyzja Prezydenta Miasta Bytomia nr ZSE.6124.7.2023 z dnia 30 maja 2023 r.

Z każdej przeprowadzonej kontroli sporządzano odrębny protokół dla każdego kontrolowanego terenu, do którego dołączano dokumentację fotograficzną jako załącznik.

(akta kontroli str. 305-677)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Urząd nie podjął działań zmierzających do włączenia terenu hałdy wraz z terenami przyległymi do wykazu obszarów zdegradowanych, o których mowa w art. 2 ust. 7 ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych.

Powody, dla których Prezydent Miasta nie zgłosił terenu zapożarowanej hałdy do wykazu obszarów zdegradowanych, zostały przedstawione w stanie faktycznym, w punkcie 5 niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Wśród nich wskazano m.in.:

- złożoną strukturę właścicielską terenu,
- trudności w uzyskaniu decyzji na przetwarzanie odpadów na tym obszarze,
- fakt, że poszczególne działki zlokalizowane przy ul. Magdaleny pozostają w zainteresowaniu Prokuratury Okręgowej w Katowicach w związku z przypadkami nielegalnego gospodarowania odpadami na terenach należących do spółki BPK w latach 2015–2016,
- a także prowadzeniem przez osoby uprawnione do reprezentowania spółki BPK w latach 2017–2024 działalności polegającej na składowaniu odpadów na zarządzanych przez spółkę działkach, co mogło doprowadzić do istotnego pogorszenia jakości wód oraz powierzchni ziemi.

Prezydent wyjaśnił ponadto, że „(...) uznano, iż działania dotyczące przedmiotowego terenu należy podejmować po zakończeniu postępowań prowadzonych przez wskazane wyżej organy, gdyż konieczne jest poznanie i uwzględnienie ewentualnych ustaleń, wytycznych lub wskazań tych instytucji”.

Zdaniem NIK, przedstawione przez Prezydenta powody nie stanowią wystarczającego uzasadnienia dla zaniechania zgłoszenia tego terenu do wykazu wielkoobszarowych terenów zdegradowanych. Znanie Prezydentowi historyczne uwarunkowania powstania hałdy, jej powierzchnia, a także skala zagrożeń środowiskowych związanych z jej zapożarowaniem, nie pozostają w kolizji z prowadzonymi postępowaniami dotyczącymi nielegalnego gospodarowania odpadami na terenach przylegających do zwału nr 4a.

(akta kontroli str. 204; 1233-1237; 1266; 1394-1418; 1425-1428)

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące wnioski:

1. Podjęcie działań mających na celu ujęcie terenu zwału nr 4 i terenów przyległych w wykazie wielkoobszarowych terenów zdegradowanych, o których mowa w art. 2 ust. 7 ustawy o wielkoobszarowych terenach zdegradowanych.

2. Kontynuowanie działań mających na celu likwidację zagrożenia wynikającego z zapożarowania hałdy zlokalizowanej przy ul. Magdaleny w Bytomiu.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono w postaci elektronicznej z użyciem kwalifikowanych podpisów elektronicznych.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, 30 kwietnia 2025 r.

Kontroler

Aleksander Górniak

Doradca techniczny

/podpisano elektronicznie/

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Katowicach

p.o. Dyrektor

Marcin Wesoły

/podpisano elektronicznie/